

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Ο Γιώργος Σεφέρης -φιλολογικό ψευδώνυμο του Γιώργου Σεφεριάδη- γεννήθηκε στη Σμύρνη, αλλά το 1914 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Ο πατέρας του ήταν καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και Ακαδημαϊκός.

Ο ποιητής στα δεκαοκτώ του χρόνια έφυγε για να σπουδάσει νομικά στο Παρίσι. Μετά τις σπουδές του ακολούθησε διπλωματική καριέρα, γι' αυτό έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μακριά από την Ελλάδα. Το 1926 ξεκίνησε τη σταδιοδρομία

του ως ακόλουθος του Υπουργείου Εξωτερικών και αργότερα διορίστηκε υποπρόξενος και στη συνέχεια διευθύνων στο Ελληνικό Γενικό Προξενείο του Λονδίνου, όπου παρέμεινε μέχρι το 1934. Την περίοδο 1936-1938 υπηρέτησε ως πρόξενος στην Κορυθιά και στη συνέχεια μετατέθηκε στην Αθήνα ως προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εξωτερικού Τύπου του Υφυπουργείου Τύπου και Πληροφοριών. Με την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων το 1941 ακολούθησε την ελληνική κυβέρνηση στην Κρήτη, στη Νοτιο Αφρική, στην Αίγυπτο και την Ιταλία έως το 1944.

Ο Σεφέρης είναι από τους σημαντικότερους ποιητές της Γενιάς του '30. Στα ελληνικά γραμμάτια εμφανίστηκε το 1931 με τη συλλογή *Σιροφι*. Αν και στα ποιήματα της συλλογής αυτής επιβιώνουν οι παραδοσιακοί στιχουργικοί τρόποι, όπως η ομοιοκαταληξία και το μέτρο, γίνεται φανερό μια διαφοροποίηση από την ποίηση της γενιάς του 1920. Ακόμη διακρίνεται η επίδραση που δέχτηκε ο ποιητής από τον Πωλ Βαλερύ, τον Γάλλο ποιητή και κριτικό ο οποίος ήταν εκπρόσωπος της καθαρής ποίησης, που αποτελεί προέκταση του συμβολισμού. Οι σίχοι της *Σιροφης* χαρακτηρίζονται από πυκνότητα και αμφισημία, που σύμφωνα με τους κριτικούς δημιουργούν την εντύπωση μιας ποίησης «σκοτεινής και δύσκολης», και αποτελούν νέο στοιχείο για την ελληνική ποίηση εκείνη την εποχή.

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η επόμενη συλλογή με τον τίτλο *Στέρνα* (1932). Στα δύο αυτά ποιητικά έργα του ο Σεφέρης έδειχνε ότι είχε ήδη κατα-

κτήσει τους παραδοσιακούς τρόπους και ήταν έτοιμος να περάσει στο επόμενο στάδιο, τον ελεύθερο στίχο.

Τα θέματα που τον απασχόλησαν στη συνέχεια στην ποιητική του δημιουργία είναι ήδη φανερά. Ένα από αυτά είναι ο έρωτας που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Ένα δεύτερο είναι η ελληνική ιστορική παράδοση που αποτελεί για τον Σεφέρη βασικό στοιχείο της ελληνικότητας. Η αξιοποίηση των τοπικών παραδόσεων και του ιστορικού παρελθόντος ενός λαού αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά του κινήματος του μοντερνισμού, ο οποίος μέσα στο διεθνές και το κοσμοπολίτικο στοιχείο εντάσσει και το διαφορετικό, αυτό που περιλαμβάνουν οι τοπικές παραδόσεις των χωρών. Έτσι με τη συλλογή *Μυθιστόρημα* του 1935 ο Σεφέρης πέρασε στον ελεύθερο στίχο και ταυτόχρονα έδειξε να επηρεάζεται εντονότερα από τον μοντερνισμό και ειδικότερα από την ποίηση του Έλιοτ. Δεν είναι τυχαίο ότι την επόμενη χρονιά μετέφρασε στα ελληνικά την *Ερημη Χώρα* του Βρετανού ποιητή. Από τη μουσική υποβλητικότητα της καθαρής ποίησης του Βαλερύ ο Σεφέρης στρέφεται στα αντιλυρικά στοιχεία του μοντερνισμού του Έλιοτ. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί στη νέα του συλλογή αντλούνται από το συνηθισμένο, καθημερινό λεξιλόγιο και το ύφος του θυμίζει έντονα τον προφορικό λόγο.

Ακολούθησαν οι συλλογές *Ημερολόγιο Καταστώματος Α* (1940) και τον ίδιο χρόνο το *Τετραδίο Γυμνασιμάτων*, στο οποίο συγκεντρώνει ποιήματα που δεν είχε εντάξει στις προηγούμενες συλλογές. Ο απαισιόδοξος τόνος, η μελαγχολική διάθεση, την οποία κάποιοι μελετητές ονόμασαν καημό, και η συσχέτιση του μυθολογικού και ιστορικού παρελθόντος με το παρόν του Ελληνισμού παραμένουν τα σταθερά σημεία αναφοράς και στις επομενες συλλογές. Ξεχωρίζει το *Ημερολόγιο Καταστώματος Γ*, όπου ο ποιητής εμπνέεται από την Κύπρο.

Για τον Γιώργο Σεφέρη σταθερή φροντίδα υπήρξε η σπουδή της γλώσσας. Οι *Δοκιμές* του (1944) είναι γεμάτες από αναφορές σε θέματα γλώσσας, ενώ οι μεταφράσεις του διακρίνονται για τον σεβασμό στην αξία της γλώσσας και την αγάπη του σε αυτή. «Για κοιτάξετε», γράφει το 1941 στις «Σημειώσεις για μια ομιλία σε παιδιά», «πόσο θαυμάσιο πράγμα είναι να λογαριάζει κανείς πως, από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως τα σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε με την ίδια γλώσσα». Ο Σεφέρης μεταφράστηκε νωρίς και τα έργα του κυκλοφορούν από χρόνια σε όλες τις «μείζονες» γλώσσες του κόσμου.

Το 1947 τιμήθηκε με το Έπαθλο Παλαμά και το 1961 με το Βραβείο Foyle

και είναι ο πρώτος Έλληνας που τιμήθηκε το 1963 με το βραβείο Νομπέλ Λογοτεχνίας. Ανακηρύχτηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ το 1960, της Θεσσαλονίκης και της Οξφόρδης το 1964, του Πρίνστον το 1965. Το 1969 κυκλοφόρησε εντός και εκτός Ελλάδος η διακήρυξή του κατά της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Η κηδεία του στις 22 Σεπτεμβρίου 1971 στην Αθήνα μετατράπηκε στην πρώτη μαζική εκδήλωση κατά της δικτατορίας.

Πηγή: Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας

Το μεσημέρι της 24ης Οκτωβρίου 1963 έφθασε στην Αθήνα η χαρμόσυνη είδηση της απονομής του Νομπέλ Λογοτεχνίας στον ποιητή Γιώργο Σεφέρη. Ήταν η πρώτη φορά που ένας Έλληνας τιμούνταν με Νομπέλ. Αμέσως μετά ο ποιητής δήλωσε τα ακόλουθα: «Διαλέγοντας έναν Έλληνα ποιητή για το βραβείο Νομπέλ νομίζω πως η Σουηδική Ακαδημία θέλησε να εκδηλώσει την αλληλεγγύη της με τη ζωντανή πνευματική Ελλάδα. Εννοώ: αυτή την Ελλάδα για την οποία τόσες γενεές αγωνίστηκαν, προσπαθώντας να κρατήσουν ό,τι ζωντανό από τη μακριά παράδοσή της. Νομίζω ακόμη ότι η Σουηδική Ακαδημία θέλησε να δείξει πως η σημερινή ανθρωπότητα χρειάζεται και την ποίηση κάθε λαού και το ελληνικό πνεύμα».

Στις 10 Δεκεμβρίου το 1963 έγινε στη Στοκχόλμη η τελετή απονομής των βραβείων Νομπέλ. Ανάμεσα στους τιμηθέντες και ο Γιώργος Σεφέρης, ο οποίος το βράδυ της ίδιας ημέρας εκφώνησε την παρακάτω ομιλία στο δείπνο που παρατέθηκε στους νομπελίστιες στο Δημαρχείο της Στοκχόλμης.

Η ομιλία γράφτηκε από τον Γιώργο Σεφέρη στα γαλλικά. Μεταφράστηκε από τον ίδιο και περιλαμβάνεται στον δεύτερο τόμο των Δοκιμών του (εκδόσεις Ίκαρος).

Η ομιλία του Γιώργου Σεφέρη κατά την τελετή απονομής του βραβείου Νομπέλ λογοτεχνίας του 1963 στη Στοκχόλμη

Τούτη την ώρα αισθάνομαι πως είμαι ο ίδιος μια αντίφαση. Αλήθεια, η Σουηδική Ακαδημία έκρινε πως η προσπάθειά μου σε μια γλώσσα περιλάλητη επί αιώνες, αλλά στην παρούσα μορφή της περιορισμένη, άξιζε αυτή την υψηλή διάκριση. Θέλησε να τιμήσει τη γλώσσα μου, και να – εκφράζω τώρα τις ευχαριστίες μου σε ξένη γλώσσα. Σας παρακαλώ να μου δώσετε τη συγγνώμη που ζητώ πρώτα-πρώτα από τον εαυτό μου.

Ανήκω σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού του, τη θάλασσα, και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοσή του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαψε ποτέ της να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθεί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα. Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη της για την ανθρωπιά· κανόνας της είναι η δικαιοσύνη. Στην αρχαία τραγωδία, την οργανωμένη με τόση ακρίβεια, ο άνθρωπος που ξεπερνά το μέτρο, πρέπει να τιμωρηθεί από τις Ερινύες. Ο ίδιος νόμος ισχύει και όταν ακόμη πρόκειται για φυσικά φαινόμενα: «Ήλιος ουχ υπερβήσεται μέτρα» λέει ο Ηράκλειτος «ει δε μη, Ερινύες μιν Δίκης επίκουροι εξευρήσουσιν».*

Συλλογίζομαι πως δεν αποκλείεται ολωσδιόλου να ωφεληθεί ένας σύγχρονος επιστήμων, αν στοχαστεί τούτο το απόφθεγμα του Ίωνα φιλοσόφου. Όσο για μένα συγκινούμαι παρατηρώντας πως η συνείδηση της δικαιοσύνης είχε τόσο πολύ διαποίσει την ελληνική ψυχή, ώστε να γίνει κανόνας και του φυσικού κόσμου. Και ένας από τους διδασκάλους μου, των αρχών του περασμένου αιώνα, γράφει: «...θα καθούμε, γιατί αδικήσαμε...».** Αυτός ο άνθρωπος ήταν αγράμματος· είχε μάθει να γράφει στα τριάντα πέντε χρόνια της ηλικίας του. Αλλά στην Ελλάδα των ημερών μας, η προφορική παράδοση πηγαίνει μακριά στα περασμένα όσο και η γραπτή. Το ίδιο και η ποίηση. Είναι για μένα σημαντικό το γεγονός ότι η Σουηδία θέλησε να τιμήσει και τούτη την ποίηση και όλη την ποίηση γενικά, ακόμη και όταν αναβρύζει ανάμεσα σ' ένα λαό περιορισμένο. Γιατί πιστεύω πως τούτος ο σύγχρονος κόσμος όπου ζούμε, ο τυραννισμένος από το φόβο και την ανησυχία, τη χρειάζεται την ποίηση. Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα – και η θα γινόμασταν, αν η πνοή μας λιγότευε; Είναι μια πράξη εμπιστοσύνης – κι ένας Θεός το ξέρει αν τα δεινά μας δεν τα χρωστάμε στη στέρψη εμπιστοσύνης.

Παρατήρησαν, τον περασμένο χρόνο, γύρω από τούτο το τραπέζι, την πολύ μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις ανακαλύψεις της σύγχρονης επιστήμης και στη λογοτεχνία· παρατήρησαν πως ανάμεσα σ' ένα αρχαίο ελληνικό δράμα και ένα σημερινό η διαφορά είναι λίγη. Ναι, η συμπεριφορά του ανθρώπου δε μοιάζει να έχει αλλάξει βασικά. Και πρέπει να προσθέσω πως νιώθει πάντα την ανάγκη

* «Δεν πρέπει ο Ήλιος να ξεπερνάει το μέτρο, διαφορετικά, οι ίδιες οι Ερινύες θα προσφερθούν ως βοηθοί της Δικαιοσύνης».

** Ο Σεφέρης αναφέρεται στον Μακρυγιάννη, ο οποίος όμως αποδίδει τη συγκεκριμένη φράση σε έναν Τούρκο μπένι.

ν' ακούει τούτη την ανθρώπινη φωνή που ονομάζουμε ποίηση. Αυτή τη φωνή που κινδυνεύει να σβήσει κάθε στιγμή από στέρψη αγάπης και ολοένα ξανα-

«Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΠΟΥ ΟΛΟΕΝΑ ΣΤΕΝΕΥΕΙ,
Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ.
ΠΡΕΠΕΙ Ν' ΑΝΑΖΗΤΗΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ,
ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΝΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ»

γεννιέται. Κυνηγημένη, ξέρει πού να βρει καταφύγιο· απαρνημένη, έχει το ένστικτο να πάει να ριζώσει στους πιο απροσδόκητους τόπους. Γι' αυτή δεν υπάρχουν μεγάλα και μικρά μέρη του κόσμου. Το βασίλειό της είναι στις κάρδιές όλων των ανθρώπων της γης. Έχει τη χάρη ν' αποφεύγει πάντα τη συνήθεια, αυτή τη βιομηχανία. Χρωστώ την ευγνωμοσύνη μου στη Σουηδική Ακαδημία, που ένωσε αυτά τα πράγματα· που ένωσε πως οι γλώσσες, οι λεγόμενες περιορισμένης χρήσης, δεν πρέπει να καταντούν φράχτες, όπου πνίγεται ο παλμός της ανθρώπινης καρδιάς· που έγινε ένας Άρειος Πάγος ικανός να κρίνει με αλήθεια επίσημη την άδικη μοίρα της ζωής, για να θυμηθώ τον Σέλλεϋ, τον εμπνευστή, καθώς μας λένε, του Αλφρέδου Νομπέλ, αυτού του ανθρώπου που μπόρεσε να εξαγοράσει την αναπόφευκτη βία με τη μεγαλοσύνη της καρδιάς του.

Σ' αυτό τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει ν' αναζητήσουμε τον άνθρωπο, όπου και να βρίσκεται.

Όταν, στο δρόμο της Θήβας, ο Οιδίπους συνάντησε τη Σφίγγα, κι αυτή του έθεσε το αίνιγμά της, η απόκρισή του ήταν: ο άνθρωπος. Τούτη η απλή λέξη χάλασε το τέρας. Έχουμε πολλά τέρατα να καταστρέψουμε. Ας συλλογιστούμε την απόκριση του Οιδίποδα.